
A BLACK METAL SZÍNPADI NEVEI

1. A black metal zenei műfaja az 1980-as években alakult, és főleg sátánista, keresztényellenes, mizantróp eszméket propagál. Az első black metal együttesek közé az angol Venom, a dán King Diamond, a svájci Celtic Frost és a svéd Bathory tartozik (az utóbbit Báthory Erzsébetről, illetve egy róla szóló dal nyomán nevezték el). Az 1990-es évek elején a stílusirányzat nagy népszerűsége tett szert Skandináviában, olyannyira, hogy a black metalt nem annyira jól ismerők körében a stílusirányzat azonosul a világnak azon részével, hiszen onnan származik a black metal legtöbb meghatározó fontosságú együttese. Ezen zenekarok jellemző tulajdonsága az e zene ideológiájával kapcsolatos nevek alkalmazása, amelyeket itt az angol *stage names* nyomán *színpadi nevek*-nek nevezünk. Meg kell azonban jegyezni, hogy ezt tágabb értelemben kell érteni, vagyis ezeken a neveken a zenészek nemcsak fellépéseik, turnéik alatt, hanem minden, az együtteseikkel kapcsolatos dokumentumon szerepelnek. Kisebb vagy lokális hatású együttesek egyes tagjainak polgári nevei nem is ismertek a nagyközönség előtt, kivételes esetekben pedig egy-egy zenész hivatalosan is fölveszi az általa kiválasztott színpadi nevet. A színpadi név fölvétele az együttes megalapításakor történik, illetve az adott zenésznek az együttesbe való belépésekor. Ezek a színpadi nevek a stílusirányzat képviselőinek világnézetével állnak szoros kapcsolatban, vagyis azzal a világnézettel, amelyet ők magukénak vallanak. Ez a világnézet ellentétben áll az általánosan elfogadott erkölcsi normákkal. Ebből a szempontból ez az eljárás az ókori rituális névváltoztatás gyakorlatához hasonló: a zenész az együttesben való részvételével és különösen a színpadi név fölvetésével mintegy áthágja az emberi világ határait, és kijelenti azt, hogy innentől kezdve egy másik világba tartozik, ezért már nem nevezendő az „evilági” nevén. A zenészek ugyanezt a nevet más zenekarokban is viselik, még ha az adott együttes más stílusirányzatot is képvisel. Amennyiben egy együttes az évek során stílusirányzatot vált, tagjai továbbra is viselik pályafutásuk előző szakaszában fölvetett színpadi nevüket. Természetesen akadnak olyanok is, akik színpadi nevet cserélnek pályafutásuk során, vagy teljesen lemondanak a színpadi név viseléséről, illetőleg olyanok, akik végig a polgári neveiken szerepelnek. Ezekről a jelenségekről az Encyclopedia Metalium nevű digitális adatbázisban található a legtöbb információ (www.metal-archives.com). Az oldal folyamatosan bővülő anyagából erre a vizsgálatra 100 színpadi nevet választottam, amelyeknek viselői többnyire a stílusirányzat legnépszerűbb zenekarainak tagjai.

2. A színpadi nevek csoportosítása szerkezetük szerint. – Szerkezetük szerint egy, két, illetve több mint két tagból állókra lehet osztani a színpadi neveket.

2.1. Az egytagú színpadi nevek. – Ezek viselése összefüggésben áll azzal a körülménnyel, hogy egy rövid, frappáns név sokkal könnyebben marad meg az emlékezetben, mint egy hosszú. Másrészt egy egytagú név annak a kifejezésére is képes, hogy a viselője nem fogadja el a modern civilizáció szokásait: ma a legtöbb ország átlagos állampolgárainak legalább kételemű nevük (vezeték- és utónevük) van. Kivételt képeznek az uralkodók, akiket csupán utónevükön szokás emlegetni. Azáltal, hogy e zenészek egy átlagembertől

különbözőnek vallják magukat, szembeszállnak a keresztény filozófiával, amely tudva-levőleg szerénységet, alázatosságot követel az embertől, és elítéli a feltűnésre való törekvésüket. Továbbá az ilyen nevek segítségével könnyebb megkülönböztetni a zenészeket, akik családneveinek többsége – miután az eredetileg Angliában kialakult stílusirányzat a skandináviai kulturális térségben tért hódított – a skandináv utónevek jellegzetes végződéseit tartalmazza, pl. *-(s)sen*, *-(s)son*, *-dal*, *-ström*, *-berg*. Az egytagú színpadi nevek hasznos voltát jól szemlélteti a nemrég felbomlott svéd Thy Primordial zenekar esete, ahol csak a dobos viselt színpadi nevet (*Morth*), az összes többi tag pedig polgári nevén tevékenykedett, s mindegyikük családneve *-son*-ra végződött.

2.2. Sokkal kisebb számú a **két vagy több tagból álló színpadi nevek** csoportja. Itt négy alcsoportot említhetünk.

2.2.1. A méltóságot kifejező névkiegészítőt tartalmazó színpadi nevek. – Ezek az előtagok általában angol nyelvűek (*Lord*, *Count*), de akadnak kivételek (*Knjaz*). E névkiegészítők alkalmazása a *Burzum* nevű egytagú zenekar alapítójától, Christian Vikernes-től származik, aki *Count Grishnakh* néven tevékenykedett. Ezzel a zenészek kiemelik különlegességüket, másságukat, aminek jelentőségéről már szó esett. Az ukrán *Knjaz Vargoth* esetében az előtag egyben azt is bizonyítja, hogy a viselője a szláv hagyományok folytatója.

2.2.2. A vezeté- és utónév alakját öltő színpadi nevek. – A fentebb említett Christian Vikernes később lemondott az első színpadi nevééről, és *Varg Vikernes*-szé nevezte át magát, tehát helyettesítette a keresztény eredetű keresztnévét a 'farkas' jelentésű, pogány világhoz kapcsolódó *Varg*-gal. Hasonló szerkezetű *Trym Tornson* színpadi neve, de e név egyik elemének sincs megfelelője a valóságban (a zenész polgári neve *Kai Johnny Mosaker*).

2.2.3. A zenész keresztnévének első betűjéből és egy közzszóból állóak. – A klasszikus példák erre *B-War* (Bogge Svensson) és *T. Reaper* (Torgrim Øyre), továbbá *Lord K* (Kenth Philipson), amely ennek és az első alcsoportnak vegyülete. Szerkezetileg ide tartozik az *ICX Vortex* színpadi név is, amennyiben a benne szereplő három betűt egy egésznek tekintjük, ámde viselője polgári neve miatt (*Simen Hestnaes*), amelynek kezdőbetűi nem azonosak a színpadi névben szereplőkkel, nem tudjuk egyértelműen ebbe a csoportba sorolni.

2.2.4. A szószerkezetek. – A kéttagú színpadi nevek utolsó csoportját a szószerkezetek képezik. Ezek lehetnek birtokos (*King ov Hell*) vagy minőségjelzősök (*Nocturno Culto*), illetve jelentéssűrítők (*Blood Pervertor*, *Goat Pervertor*). Íráskéjük tekintve nem ide tartoznak a *Blackmoon* típusú színpadi nevek, de amennyiben nem saját, a két szó együttes jelentésétől eltérő jelenéssel rendelkező lexémával van dolgunk (vö. *black-box*), az egybeírás a zenész szabad akaratából fakadónak tekinthetjük, tehát az ilyen színpadi nevek is itt szerepelhetnek.

2.3. A több mint két tagból álló színpadi nevek. – Az első és a harmadik (illetve ennek egy módosult változatának) kombinációja a háromtagú *Emperor Magus Caligula*, ahol a zenész polgári utóneve *Magnus*. Meg kell itt jegyezni, hogy a viselője korábban egy death metal együttes tagja volt, ahol nem használt színpadi nevet, a black metalba viszont egyből ezen az előtagot tartalmazó néven lépett be; feltehetőleg ez az oka annak, hogy ettől kezdve az együttes alapító tagja, *Ahriman* a *Lord* előtagot csatolta színpadi nevéhez. Az Immortal alapító tagjai az *Abboth Doom Occulta*, illetve *Demonaz Doom*

Occulta színpadi nevet vették föl, az együttes harmadik lemeze óta azonban *Abbat*, illetve *Demonaz* néven szerepelnek, akárcsak az összes többi zenekarukban.

3. A színpadi nevek származása. – Származásukat tekintve a vizsgált nevek nagy változatosságot mutatnak. Egy-egy színpadi név alapja egyaránt lehet közszó és személynév.

3.1. A köznevekből származó színpadi nevek. – A színpadi nevek között található közszavak elvont (*Evil, Galder* norv. 'ráolvasás, átok, ill. ráolvasást, átkot tartalmazó dal', *Hat* norv. 'gyűlölet', *Inferno, Infernus, Vintersorg* svéd 'téli bánat', valamint a természettel kapcsolatos: *B-Force, Blackmoon, Blackthorn, Cryptic Winter, Frost, Natterfrost* norv. 'éjszakai fagy', *Pest* 'pestis') fogalmakat, továbbá cselekvéseket (*Necrobutter, Nocturno Culto*) jelölhetnek, cselekvők elnevezései és más személyre vonatkozó szavak lehetnek (*Dead, Dominator, Grim, Maniac, Blood Pervertor, Goat Pervertor, Tormentor, T-Reaper*). Fontos azonban megjegyezni, hogy ezek a kategóriák nem végérvényesek, s egy további, bővebb anyagon alapuló vizsgálatban pontosabbakat lehet, sőt érdemes majd megkülönböztetni. Nem soroljuk külön kategóriába a *Dominion, Hellhammer* stb. színpadi neveket, amelyek közszavak ugyan, de a felsorolt alcsoportok egyikébe sem tartoznak, egy-egy színpadi nevet pedig nincs értelme külön csoportba sorolni. Továbbá az olyan neveket sem soroltuk ide, mint amilyen például a *Staabath*: ezek emlékeztetnek ugyan egy közszóra, de ilyen formában nem szerepelnek máshol, nem is összetételek (szemben a szintén nem létező *Necrobutter*-rel), és nem azonosíthatóak pontosan jelentéstanilag sem, hanem pusztán egy képzetet hívnak elő.

3.2. A személynevekből származó családnevek. – A színpadi nevek másik részének valóságos vagy mitikus személyek és lények nevei szolgálnak alapjául. Ezeket a következő nagyobb csoportokra lehet osztani:

3.2.1. A kereszténységgel kapcsolatosak. – Az ilyen színpadi nevek révén kétféleképpen fejezik ki a zenészek a kereszténység iránti negatív attitűdjüket. Az egyik esetben a kereszténység egy-egy fontos figurájának nevét veszik föl, és ezzel egyben megszentelénítik. Ide tartozik *Lazare, Messiah* és *Saturious* (egy középkori spanyol remete-szent neve, amelyet módosított helyesírással színpadi névként használ egy ukrán zenész). A másik esetben a gonosszal azonosítják magukat a zenészek: ilyen színpadi név például az *Abbadon* (eredeti jelentése 'pusztítás, megsemmisítés', a héber költészetben pedig 'a pusztítás színhelye' lett; Jób 26: 6-ban már 'Seól alvilága', a Példabeszédek 15: 11-ben 'pokol', illetve a pusztító angyal neve) és az *Appolyon* (ugyanezen angyal görög neve, mint Szent János mondja: „Királyukul pedig a mélység angyala vala felettök; annak a neve zsidóul Abaddon, görögül pedig Apollion, azaz Vesztő a neve”, Jel 9: 11), továbbá a *Demonaz* (amennyiben nem a szó görög eredetét és eredeti 'magas lélek' jelentését vesszük tekintetbe), a *Legion* (a fogalom ilyen használata Szent Márk evangéliumából: „És felele, mondván: Légió a nevem, mert sokan vagyunk”; Mk 5: 9), illetve az ördög különböző nyelvű elnevezéseinek módosultai (*Devo, Tchort* [az orosz *чёрт* angol nyelvű átírása], *Zathanel*).

3.2.2. Az ókori mitológiából származóak. – Az ókori mitológiából merítő zenészek többnyire olyan lények neveit vették fel, amelyek valamilyen formában a pusztításhoz kapcsolódnak. Ilyen a görög mitológiában *Alastor* (a családok közti viszályok megtestestítője), *Ares* (vérszomjas hadisten), *Cronos* (másképpen *Chronos, Kronos*, aki megemészti a saját gyermekeit), *Orion* (híres vadász, aki többször maga ellen hívta ki az

isteneket, azzal fenyegetve, hogy megöl minden állatot a földön, valamint megerőszkolja Athénét), *Typhos* (*Typhoeus*, *Typhon* – pusztító orkánokat irányító, százkarú óriás), *Zephyrous* (pusztító nyugati szél). Az erkölcstelenség, paráznaság jelképei szintén előfordulnak a színpadi nevek között (*Faunus* a római, illetőleg *Satyr* az ógörög mitológiából). A keleti mitológiából származik *Ahriman* (az ősgonosz a perzsa hitvilágban), *Astennu* (egy, az utolsó ítélet napján jelen lévő majom neve az ókori Egyiptom mitológiájában), *Nergal* (az alvilág és a tűző nap istene a babilóniai mitológiában) és *Seth* (a háború és a sivatag istene az ókori egyiptomiaknál). Az északi mitológiából származik *Draugen* (élőhalott, szó szerint „utánjáró”), *Fenrir* (Loki fia, mitikus farkas, amely az istenek ellen küzdött), *Garm* (eb, amely Ragnarök, vagyis a világ vége idején párbajt vív Tyrrel, és halálosan megsebzí, mielőtt az elpusztítja őt), és *Tyr* (az óészaki mitológia főistene, később a háború istene).

3.2.3. Az irodalmi művek szereplőinek nevei. – *Grishnakh* és *Shagrath* orkparancsnokok, vagyis a sötét Sauron király seregeinek vezetői „A Gyűrűk Ura” című regényben, *Faust* Goethe azonos című tragédiájának és még számos műnek a főszereplője, aki engedett az ördög kísértésének és szerződést kötött vele. *Thrawn* Timothy Zahn azonos című trilógiájának főszereplője, aki hadjáratot indít a „Csillagok háborúja” című filmből ismert Köztársaság ellen. Ide tartozik továbbá a *Morth*, amennyiben Terry Pratchett „Mort” című regénye főszereplőjének *-h*-val ellátott nevééről, és nem a halállal kapcsolatos szavakban megjelenő latin *mort* hangsorból származó, szintén *-h*-val ellátott elvonásról van szó.

3.2.4. A történeti személyek nevei. – Ide tartozik *Caligula* (őrült római császár) és *Akhenaten* (az „eretnek” fáraó). Ki kell emelni, hogy a zenész nemzetisége nincs föltétlenül összefüggésben az általa kiválasztott színpadi név származásával, bár skandináv nyelvű, illetve az északi mitológiából származó színpadi neveket jellemzően skandináv zenészek vesznek fel. A babilóniai mitológiából ismert, de a Bibliában is említett *Nergal* nevét egy lengyel nemzetiségű zenész vette föl színpadi névként, és az általa megalapított „Behemoth” együttes számára Babilóniával kapcsolatos szövegeket ír, nevét azonban akkor vette fel, amikor a szövegei a pogány múltat tárgyalták. *Nergal* és az egész együttes abból a szempontból is érdekes, hogy míg alakulásukkor black metalt játszottak, a 90-es évek vége óta death metal együttesként váltak ismertté, de a mai napig is használják a színpadi neveiket, illetve a corpse paintet (egyfajta fehér festéket, amelyet az arcra és néha a nyakra is kennek) és a gótikus betűket.

4. Egyéb esetek. – A színpadi név, habár nagyon széles körben elterjedt, egyrészt nem kötelező egy-egy együttes minden tagja számára, másrészt nem szükségszerűen állandó. A változás mind a név egy-egy részének hozzáadását vagy elvételét (*Ahriman*-ból *Lord Ahriman*, *Erkekjetter Silenoz*-ból *Silenoz*), mind az egész név feladását és helyére egy másik felvételét jelentheti (*Count Grishnakh* helyére *Varg Vikernes*). Egy-egy előtagot alkalmilag is hozzá lehet adni egy-egy színpadi névhez (a norvég *Nagash* csak a *Troll* nevű együttesben nevezi magát *Notorious Nagash*-nak, s *Hellhammer* szintén csak ebben az együttesben szerepel *Mr. Hellhammer* néven). Sokféle változás illetheti a színpadi név alapszavát (ami mind a köz-, mind a személynevekre igaz), főleg a helyesírásban. Így például *Saturius*-ból *Saturious*, *Zephyrus*-ból *Zephyrous* lett. Ebben a mozzanatban a 90-es évek elei norvég black metal színpad vezető figurája által viselt *Euronymous* színpadi név hatását lehet föltételezni, ugyanis az angolban az *-ous*, illetve

az *-us* képző a melléknevek és a főnevek megkülönböztetésére szolgál az olyan esetekben, mint *genious* 'zseniális' és *genius* 'zseni'. A *Zephyrus* és a *Saturios* esetében egyértelműen főnevekkel van dolgunk. A *Mort*-ból *Morth* lett; a *-th*, *-kh*, illetve más, két más-salhangzót tartalmazó betűkombinációk, amelyek közül az egyik a *-h*, gyakoriaknak mondhatók a black metalban használt színpadi nevekben. Ez valószínűleg vészjósító hatásuknak köszönhető. Egyes esetekben a teljes név megváltoztatására is sor kerül, mint *Samoth*-nál, aki a keresztény származású *Thomas* polgári keresztnévét megfordította, jelképes cselekvésként; e színpadi név viselése egy megfordított kereszt viselésének feltethető meg. Egyes zenészek az együttes nevéből merítik az ötletet a saját színpadi nevükre: ilyen a *Satyricon* alapító tagja, *Satyr*, vagy a *Thorns* vezetőfigurája, *Blackthorn*, a *Vintersorg* esetében pedig a színpadi név egybe is esik az együttes nevével. Sokkal ritkábban ugyan, de megfigyelhető az a jelenség is, amikor egy-egy zenész a mindennapi életben, s akár a hivatalos iratokban is elkezd használni az általa a zenei világban fölvetett nevet (pl. *Varg Vikernes*). Ezzel az eljárással az adott zenész még erősebben fejezheti ki az ideológiájához való ragaszkodását. Megegyezik az is, hogy valaki a színpadi nevének csak az előtagját cseréli fel: a *Setherial* nevű svéd együttes egyik alapítója a *Lord Mysteriis* nevet viselte eredetileg, az együttes negyedik lemeze óta azonban az *Alastor Mysteriis* néven tevékenykedik; az *Alastor* már nem pusztán előtag, hanem önálló jelentéssel bíró eleme a színpadi névnek.

5. Záró gondolatok – A színpadi név alkalmazása nem teljesen idegen más zenei irányzatok képviselőitől sem, de a black metalra kifejezetten jellemző, egy síkon áll a *corpse paint* használatával, akár a pogány vagy éppen keresztényellenes eszméket kifejezésre juttató ékszerek (fordított pentagrammok, keresztek, nap alakú függők stb.) viselésével, valamint a dalok szövegeivel és maguknak az együtteseknek az elnevezéseivel, illetve lemezborítóinak kialakításával. Ezek szorosan összetartoznak az egész black metal mozgalommal, hozzátartoznak önmeghatározásának külső jegyeihez. Mint láttuk, a színpadi nevek háttére rendkívül változatos, mégis kapcsolatban van egymással az a néhány témakör, amelyek köré lehet őket csoportosítani: sötétség, fagy, pusztítás, háború, halál, az erkölcsi normák elleni lázadás.

A black metalt képviselő zenészek által kiválasztott színpadi nevek eredetéről, szerkezeti felépítéséről elmondható, hogy – habár a stílusirányzat ideológiája jelentősen leszűkíti a választási lehetőségeik körét – a fantázia, a változatosságra való törekvés, valamint az emberi tudás külön területein való jártasság jellemzi őket. Másfelől egyes színpadi nevek szerkezeti hasonlósága és a közös témák bizonyosságul szolgálnak a különböző országokból származó, a black metal különböző változatait művelő zenészek összetartozására.

MINCHEV VASIL

VASIL MINCHEV, **Towards a classification of black metal musicians' stage names**

This paper provides the first tentative attempt to divide into groups the stage names used in black metal music. These names are used by musicians primarily to express their belonging to the "dark side", as well as to express their negative attitude to the world. The names can be classified

according to their structure and their origin. In terms of structure, stage names can be divided into three groups: those consisting of one, two, and more than two elements, among which the simple stage names occur most frequently, probably because of the musicians' striving to invent eye-catching names which are easy to remember. As far as origin is concerned, musicians have drawn on the Bible, ancient mythology, history, literary works, and everyday words, taking common as well as proper nouns, usually bearing a closer or farther relation to death, darkness, destruction, and the devil. Despite being restricted by the ideology of the genre, the stage names listed in the paper attest that these musicians possess both rich imagination and erudition in various fields of human knowledge.